

Profesorowi Witoldowi Wołodkiewiczowi (1929–2021) in memoriam

Abstract

Professor Witold Wołodkiewicz (1929–2021) *in memoriam*

This text presents an outline of the academic and professional path of the late Professor Witold Wołodkiewicz (1929–2021). Wołodkiewicz was born in Warsaw and died there. He was an outstanding Polish scholar, lawyer, and humanist, and as an eminent expert and teacher in Roman law and ancient culture, he was a co-founder of the post-war Romanist studies in Poland. Wołodkiewicz was the author of many publications, such as *Materfamilias* and *Obligaciones ex variis causarum figuris*. He was also a student and collaborator of the famous Italian Romanist Edoardo Volterra and initiated extensive Polish-Italian academic cooperation.

Keywords: Witold Wołodkiewicz, Roman law, Warsaw University

Słowa kluczowe: Witold Wołodkiewicz, prawo rzymskie, Uniwersytet Warszawski

W dniu 13 lutego 2021 r. zmarł w Warszawie prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz, nes-tor polskiej i europejskiej romanistyki, jeden z najwybitniejszych prawników przełomu XX i XXI w. Urodzony w Warszawie 23 października 1929 r., studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim rozpoczął tuż po wojnie, w roku 1948, by ukończyć je po czterech latach. Swoje naukowe zainteresowania rozwijał pod okiem Edwarda Gintowta, czego rezultatem była praca doktorska pt. *Stanowisko materfamilias w rzymskim prawie prywatnym*, obroniona 31 maja 1961 r.¹, której résumé opublikowano w *Czasopiśmie Prawno-Historycznym* trzy lata później. Habilitację uzyskał w roku 1968 na podstawie monografii *Obligaciones ex variis causarum figuris. Studia nad źródłami zobowiązań*

¹ Wołodkiewicz, *Materfamilias*. Badania nad stanowiskiem matki rodziny kontynuował również później, czego skutkiem był artykuł (Wołodkiewicz, *Attorno al significato*, 733–56). Nawiązywał również do pojęcia *mater*: (Wołodkiewicz, *Mater. Enciclopedia*, 405–6). Rzymskim prawem rodzinnym Wołodkiewicz interesował się już wcześniej, czego wyrazem stała się recenzja artykułu E. Voltery (*La conception*, 365–79) opublikowana jeszcze przed doktoratem, w *Czasopiśmie Prawno-Historycznym* (1957).

w *rzymskim prawie klasycznym*². Praca ta, odnosząca się do klasyfikacji źródeł zobowiązań, nadal uważana jest za najważniejszą również dla najnowszej romanistyki polskiej³. Dwa lata później została ogłoszona we Włoszech, zyskując uznanie zagranicznych recenzentów⁴. Wołodkiewicz w dalszym ciągu interesował się rzymskim prawem zobowiązań, czego wyrazem stały się prace poświęcone kontraktom w prawie klasycznym⁵, zobowiązaniom quasi-kontraktowym⁶ oraz lichwie⁷. Jednocześnie starał się, w nielatających realiach socjalistycznego ustroju, o doskonalenie naukowego warsztatu, odbywając dodatkowe studia zagraniczne we Włoszech (w Istituto Universitario di Studi Europei w Turynie oraz w Istituto di Diritto Romano w Rzymie). Wszedł tym samym w kontakt ze słynnym Edoardo Volterra, światowej sławy romanistą, przyjacielem Polski i promotorem naukowych relacji za żelazną kurtyną, za co w roku 1964 Uniwersytet Jagielloński przyznał⁸ Volterze (obok takich luminarzy nauki, jak Linus Pauling czy Josef Klíma) doktorat *honoris causa*. Witold Wołodkiewicz został zatem uczniem, a później współpracownikiem Edoarda Volterry⁹. Przyczyniło się to do ożywienia relacji romanistów polskich i zachodnich, a że już wcześniej młody Henryk Kupiszewski wkrótce po magisterium na UJ studiował u Maxa Kasera w Niemczech, polska, a szczególnie warszawska, romanistyka stała się równorzędnym partnerem uniwersytetów europejskich. W uznaniu tych dokonań W. Wołodkiewicza często zapraszano na wykłady zagraniczne, głównie we Włoszech i Francji (Università di Camerino, jako *professore a contratto*, w roku akademickim 1982–1983; Paris I – Panthéon-Sorbonne, jako *Professeur invité*, w roku 1987; IVe Séction École Pratique des Hautes Études – Sorbonne w roku akademickim 1991–1992, pełnił wówczas dodatkowo funkcję *directeur d'études invité étranger*). Prowadził również cykle wkładów w Università di Napoli I Facoltà di Giurisprudenza w latach 1989, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003; w Università degli Studi di Sassari w roku 2000, jako *professore a contratto*; w Università degli studi di Roma II w roku 2005¹⁰.

Oprócz badań nad rzymskim prawem prywatnym W. Wołodkiewicz jeszcze w latach siedemdziesiątych rozpoczął analizę jego znaczenia dla formacji i rozwoju systemów nowożytnych, w szczególności prawa polskiego¹¹. Badania takie były prowadzone również w innych ośrodkach, np. w Krakowie (Janusz Sondel) oraz Łodzi (Jan Kodrębski). Ogłaszanie wyników tych prac w czasopismach zagranicznych lub w językach obcych przez W. Wołodkiewicza miało jednak zdecydowanie pozytywny wydźwięk w ówczes-

² Wołodkiewicz, *Obligaciones ex variis*, 243–50; oraz w Index, *Obligaciones ex variis*, 90–1.

³ Zabłocka, *Romanistyka*, 103.

⁴ Wołodkiewicz, *Ricerche*, 77–241; rec. Villers, *Ricerche*, 618–20; Gallo, *Per la ricostruzione*, 171–224.

⁵ Wołodkiewicz, *Contrahere*, 295–308.

⁶ Wołodkiewicz, *Deiectum vel effusum e positum*, 365–91; Wołodkiewicz, *Deiectum vel effusum oraz positum aut suspensum*, 23–46, a także ogłoszony drukiem referat wygłoszony na florenckim kongresie historii prawa: Wołodkiewicz, *Sulla cosiddetta*, 1277–93.

⁷ Wołodkiewicz, *Uwagi na temat*, 437–47.

⁸ Wołodkiewicz, *Romaniści włoscy*, 409–22.

⁹ Miarą uznania pozycji W. Wołodkiewicza było zaproszenie do publikacji w wieloautorskiej księdze jaką środowisko naukowe złożyło hołd wielkiemu Włochowi; por. Wołodkiewicz, *Alcune osservazioni*, 589–96. Po śmierci Volterry W. Wołodkiewicz pożegnał go tekstem: Wołodkiewicz, *Edoardo Volterra*, 209–13.

¹⁰ Swoje doświadczenia zagraniczne barwnie opisał: Wołodkiewicz, *Moje peregrynacje*, 51–145.

¹¹ Wołodkiewicz, *Rzymskie korzenie*, 129–31.

nej niełatwej sytuacji nauki polskiej, a lista odnośnych pozycji jest imponująca¹². Po transformacji ustrojowej w 1989 r., kiedy sytuacja polityczna i międzynarodowa wróciła do normy, Witold Wołodkiewicz kontynuował tę linię publikacyjną z niesłabnącym natężeniem¹³. Ważnym elementem zainteresowań naukowych profesora stanowił prawniczy humanizm na przestrzeni dziejów, szczególnie w okresie oświecenia, z mocnym akcentem na Kodeks Napoleona. Liczne publikacje¹⁴ na ten temat mogą dzisiaj stanowić kanon współczesnej formacji etycznej prawnika. Profesor Wołodkiewicz był również autorem szeregu recenzji, które przybliżyły polskim czytelnikom nurt europejskiej romanistyki. Opracował także wiele haseł encyklopedycznych, był jednocześnie współautorem słownika encyklopedycznego prawa rzymskiego¹⁵ wraz z Januszem Kamińskim oraz Władysławem Rozwadowskim. Na szczególną uwagę zasługuje również prowadzona przez niego seria w *Palestrze* pt. *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?* w latach 1991–2001, podsumowana łącznym wydaniem książkowym 26 felietonów, wzbogaconym o dodatkowe 18 tekstów Profesora¹⁶. Współpraca z *Palestrą* nie była przypadkowa, bo W. Wołodkiewicz przez wiele lat pozostawał czynnym warszawskim adwokatem¹⁷, zasiadając w kolegium redakcyjnym tego pisma. Osobnym, w zasadzie unikatowym i niepowtarzalnym wyzwaniem naukowym był projekt wyboru, opracowania i tłumaczenia 86 łacińskich paremii prawniczych, które miały być wkomponowane w nowy gmach Pałacu Sprawiedliwości w Warszawie, siedziby Sądu Najwyższego. Budynek otwarto 12 listopada 1999 r., a wysiłek kierowanego przez Profesora W. Wołodkiewicza zespołu warszawskich romanistów stał się podstawą szeregu cennych publikacji¹⁸. Był wreszcie współautorem (wraz z prof. Marią Zabłocką) niezwykle popularnego i przystępnego

¹² Wołodkiewicz, *L'insegnamento*, 383–94; Wołodkiewicz, *Les origines romaines* 454–7; Wołodkiewicz, *Le droit romain et sa réception*; Wołodkiewicz, *The Romanist Tradition*, 75–92; Wołodkiewicz, *Alcune osservazioni*, 97–109; Wołodkiewicz, *Il diritto*, 3389–409; Wołodkiewicz, *Tradizione romanistica*, 281–285; Wołodkiewicz, *The Continuity*, 23–37; Wołodkiewicz, *The Continuity of Roman Law*, 1091–1106; Wołodkiewicz, *Continuità del diritto*, 53–67.

¹³ Wołodkiewicz, *Transferimento*, 331–40; Wołodkiewicz, *Il diritto romano*; Wołodkiewicz, *Affaire Hulot*, 333–47; Wołodkiewicz, *Obraz systemu*, 305–11; Wołodkiewicz, *Le droit romain et le monde contemporain*; Wołodkiewicz, *La sistemica istituzionale*, 35–7; Wołodkiewicz, *'Favor debitoris'*, 223–31; Wołodkiewicz, *Le droit romain, discipline*, 107–15; *Il diritto romano e la cultura*, 159–69; Wołodkiewicz, *Il favor debitoris*, 1–9; Wołodkiewicz, *I cambiamenti*, 129–42; Wołodkiewicz, *In Polonia*, 26–9; Wołodkiewicz, *La nozione*, 5959–73; Wołodkiewicz, *Il diritto romano nei paesi*, 143–73; Wołodkiewicz, *Itinerari*, 189–200.

¹⁴ Wołodkiewicz, *Dialog Solona*, 249–60; Wołodkiewicz, *Reżimy autorytarne*, 437–44; Wołodkiewicz, *Un dialogo*, 237–51; Wołodkiewicz, *Europa a prawo*; 145–71; Wołodkiewicz, *Nieznamość prawa*, 397–410; Wołodkiewicz, *Ius et lex*, 51–61; Wołodkiewicz, *Cicerone*, 15–24; Wołodkiewicz, *Ignacego Krasickiego*, 573–84; Wołodkiewicz, *Code civil*, 113–28; Wołodkiewicz, *Historyczne uwarunkowania*, 445–51; Wołodkiewicz, *Międzynarodowe prawo*, 679–90; Wołodkiewicz, *U źródeł*, 128–33; Wołodkiewicz, *Livre préliminaire*, 441–55; Wołodkiewicz, *Ius civile*, 111–19; Wołodkiewicz, *Rimskoe*, 112–26; Wołodkiewicz, *Livre*, 15–32; Wołodkiewicz, „U źródeł prawa Europy” – *Prawoznawstwo*, 143–50; Wołodkiewicz, „U źródeł prawa Europy” – *Rozważania*, 158–63; Wołodkiewicz, *200 lat Kodeksu*, 141–46; Wołodkiewicz, *Mon Code*, 255–63; Wołodkiewicz, *Prawo rzymskie lekiem*, 162–70; Wołodkiewicz, *Osservazioni*, 621–41; Wołodkiewicz, *Europa*; Wołodkiewicz, *Libertas*, 38–43; Wołodkiewicz, *Uwagi na temat*, 324–8.

¹⁵ Kamiński, Rozwadowski, Wołodkiewicz, *Prawo rzymskie*. Stał się on jednak powodem ożywionej dyskusji i wielu polemik, szczególnie z romanistami krakowskimi, por. Zabłocka, *Romanistyka*, 23–4.

¹⁶ Wołodkiewicz, *Czy prawo rzymskie*.

¹⁷ Odbył aplikację adwokacką w latach 1958–1961.

¹⁸ Wołodkiewicz, Kacprzak, Krzynówek, *Regulae*; Wołodkiewicz, Krzynówek, *Łacińskie paremie*.

akademickiego podręcznika prawa rzymskiego *Prawo rzymskie. Instytucje*¹⁹, nawiązującego zarówno nazwą, jak i układem do słynnych *Instytucji* Gaiusa. Wielokrotnie wznawiany, stanowił i stanowi wprowadzenie do rzymskiej myśli prawniczej dla kolejnych pokoleń studentek i studentów prawa.

Profesor był pracownikiem Uniwersytetu Warszawskiego przez niemal pół wieku (od 1952 do 2000), od 1978 r. jako profesor nadzwyczajny. W roku 1988 Rada Państwa nadała mu tytuł naukowy profesora. Wieloletni kierownik Katedry Prawa Rzymskiego i Antycznego, później Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną, przekształconego następnie w Instytut Badań Interdyscyplinarnych Artes Liberales. Po przejściu na emeryturę był rektorem Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie (w latach 2003–2007), następnie pracował w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie. Zorganizował i powołał w Warszawie Międzynarodową Szkołę Prawa Rzymskiego. Wykładali w niej profesorowie polscy, a także uznani profesorowie z Neapolu, Rzymu, Katanii, Padwy oraz czołowych ośrodków naukowych w Niemczech. Szkoła oferowała formację romanistyczną młodym naukowcom wywodzącym się z krajów różnych kultur prawnych. Profesor Wołodkiewicz był również promotorem szeregu doktoratów, których autorki i autorzy podejmowali bieżące tematy badawcze współczesnej romanistyki²⁰.

Witold Wołodkiewicz był członkiem wielu organizacji naukowych: przewodniczącym Komisji Praw Antycznych PAN, przewodniczącym Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN; rady naukowej Instytutu Badań Interdyscyplinarnych UW (przewodniczył Radzie Naukowej Ośrodka Badań nad Kulturą Antyczną do roku 2005); Instytutu Historii Prawa UW; Instytutu Nauk Prawnych PAN; był przewodniczącym Rady Naukowej Ośrodka Badawczego Adwokatury. Należał również do szeregu międzynarodowych stowarzyszeń naukowych, takich jak Société d'histoire du droit, Société française du XVIIIe siècle, Centro Internazionale di studi romanistici „Copanello”, Accademia Pontaniana di Napoli. Zasiadał w radach naukowych renomowanych czasopism: *Index. International survey of Roman law i Iura. Rivista internazionale di diritto romano e Antico*. Był członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W uznaniu zasług odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim i Komandorskim „Orderu Odrodzenia Polski”; odznaką „Adwokatura Zasłużonym”. W roku 2000 międzynarodowe środowisko naukowe uhonorowało Profesora dwutomową księgą *Au-delà des frontières: Mélanges de droit romain offerts à Witold Wołodkiewicz*²¹.

17 października 2019 r. odbyła się uroczystość odnowienia doktoratu W. Wołodkiewicza. Niewielu dostępuje tego zaszczytu, jest to dowód wielkiego uznania środowiska naukowego. Opinie w sprawie odnowienia doktoratu wydali: prof. Luigi Capogrossi Colognesi z Uniwersytetu La Sapienza w Rzymie, prof. Marek Kuryłowicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz prof. Luigi Labruna z Uniwersytetu Fryderyka II w Neapolu. Jubilat, wspominając początek swojej naukowej drogi, mówił:

Lata 1948–1949 to był trudny czas, tak w historii Polski, jak i w nauczaniu uniwersyteckim [...]. Wybranie jako przedmiotu zainteresowań prawa rzymskiego i zatrudnienie w katedrze profesora

¹⁹ Wołodkiewicz, Zabłocka, *Prawo rzymskie*.

²⁰ Na Uniwersytecie Warszawskim Agata Jarska, Agnieszka Kacprzak, Janusz Kamiński, Jerzy Krzynówek, Agnieszka Stępkowska, a w trakcie współpracy z Uniwersytetem SWPS Justyna Poliszak.

²¹ Zabłocka, Krzynówek, Urbanik, Służewska, *Au-delà*.

Gintowta było w pewnym sensie formą swoistego eskapizmu w tych czasach. Jestem jednak i dziś z tego wyboru bardzo szczęśliwy²².

Romanistom, historykom prawa oraz wszystkim prawnikom i humanistom pozostaje wyrazić śp. Profesorowi wdzięczność za dokonanie takiego właśnie wyboru²³.

Bibliografia

Monografie

- Wołodkiewicz, Witold. *Obligaciones ex variis causarum figuris. Studia nad źródłami zobowiązań w rzymskim prawie klasycznym*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1968.
- Wołodkiewicz, Witold. *Rzymskie korzenie współczesnego prawa cywilnego*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1978.
- Wołodkiewicz, Witold. *Les origines romaines de la systématique du droit civil contemporain*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978.
- Wołodkiewicz, Witold i Krzynówek, Jerzy. *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*. Warszawa: Liber, 2001.
- Wołodkiewicz, Witold i Kacprzak Agnieszka i Krzynówek, Jerzy. *Regulae iuris. Łacińskie inskrypcje na kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa: C.H. Beck, 2001 (wyd. 2 – 2006, wyd. 3 – 2011).
- Wołodkiewicz, Witold. *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?* Kraków: Zakamycze, 2003.
- Wołodkiewicz, Witold. *Europa i prawo rzymskie. Szkice z historii europejskiej kultury prawnej*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2009.
- Wołodkiewicz, Witold. *Itinerari di un giurista europeo. Dall'Università di Varsavia alla Federico II, Napoli*. Napoli: Jovene, 2010.
- Zabłocka, Maria. *Romanistyka polska po II wojnie światowej*. Warszawa: Liber, 2002.

Artykuły w monografiach zbiorowych

- Wołodkiewicz, Witold. „Alcune osservazioni sull’aplicazione del principio ‘iuris ignorantiam in usucapione negatur prodesse’”. W: *Studi in onore di Edoardo Volterra*, red. Edoardo Volterra, I, 589–596. Milano: A. Giuffrè, 1971.
- Wołodkiewicz, Witold. „Contrahere – contractum – contractus’ dans le droit romain classique”. W: *Le droit romain et sa réception en Europe*, red. Henryk Kupiszewski i Witold Wołodkiewicz, 295–308. Varsovie: Université de Varsovie. Faculté de Droit et d’Administration, 1978.

²² [https://www.uw.edu.pl/odnowienie-doktoratu-profesora-witolda-wołodkiewicza/#lightbox\[-galleryid-68786-2\]/4/](https://www.uw.edu.pl/odnowienie-doktoratu-profesora-witolda-wołodkiewicza/#lightbox[-galleryid-68786-2]/4/) (data pobrania: 21.06.2021).

²³ Poznałem Pana Profesora podczas II Tatrzańskich Spotkań Romanistów w Kirach w czerwcu 1997 r., zostałem później przez Niego powołany do Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej, a kierując szkoleniem warszawskich aplikantów adwokackich miałem okazję do wielu z Nim ciekawych spotkań i rozmów. Słuchałem wykładów i wystąpień, wspomnień w zacisznej Bibliotece Taubenschlaga Uniwersytetu Warszawskiego. O te kontakty krakowsko-warszawskie zawsze zabiegał mój Mistrz, śp. Profesor Janusz Sondel. Jestem przekonany o wybitnych zasługach Witolda Wołodkiewicza – uczonego prawnika i humanisty – dla formacji powojennej romanistyki i pokoleń polskich prawników. Powyższy szkic stanowi jedynie zarys drogi naukowej Zmarłego.

- Wołodkiewicz, Witold. „Attorno al significato della nozione di mater familias”. W: *Studi in onore di Cesare Sanfilippo*, 3, 733–56. Milano: A. Giuffrè, 1983.
- Wołodkiewicz, Witold. „Il diritto romano nella cultura giuridica polacca”. W: *Sodalitas. Scritti in onore di Antonio Guarino*, 7, red. Vincenzo Giuffrè, 3389–409. Napoli: Jovene, 1984.
- Wołodkiewicz, Witold. „The Continuity of Roman Law in the Systems of the Civil Law in Socialist Countries”. W: *Estudios en Homenaje al Profesor Juan Iglesias*, II, red. Jaime Roset Esteve, 1091–106. Madrid: Seminario de Derecho Romano “Ursicino Alvarez”, 1988.
- Wołodkiewicz, Witold. „Il diritto romano quale fattore d’ integrazione dei diversi sistemi giuridici europei. (Osservazioni sulla classificazione delle famiglie del diritto proposta da René David)”. W: *L’Europa e le sue regioni*, red. Enzo Sciacca. Palermo: Lombardi, 1993.
- Wołodkiewicz, Witold. „Obraz systemu prawnego Polski w Encyklopedii Diderota”. W: *Parlament, prawo, ludzie. Studia ofiarowane prof. Juliuszowi Bardachowi w sześćdziesiątolecie pracy twórczej*, red. Katarzyna Iwanicka, Maria Skowronek, Kazimierz Stembrowicz, 346–51. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1996.
- Wołodkiewicz, Witold. „Uwagi na temat lichwy”. W: *Profesorowi Janowi Kodrębskiemu in memoriam*, red. Anna Pikulska-Robaszkiwicz, 437–47. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2000.
- Wołodkiewicz, Witold. „Europa a prawo rzymskie”. W: *Polska u progu XXI wieku*, red. Adam Bromke i Władysław Tybura, 145–71. Warszawa: Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji, 2000.
- Wołodkiewicz, Witold. „Nieznajomość prawa szkodzi (U źródeł zasady «ignorantia iuris nocet»)”. W: *Prawo wczoraj i dziś*, red. Grażyna Bałtruszajtys, 397–410. Warszawa: Liber, 2000.
- Wołodkiewicz, Witold. „Ignacego Krasickiego dialog Demostenesa z Cyncerem”. W: *Z dziejów kultury prawnej. Studia ofiarowane Profesorowi Juliuszowi Bardachowi w dziewięćdziesiątolecie urodzin*, red. Honorata Dziewanowska i Krystyna Dziewanowska-Stefańczyk, 573–84. Warszawa: Liber, 2004.
- Wołodkiewicz, Witold. „Historyczne uwarunkowania integracji prawa prywatnego w Unii Europejskiej”. W: *Człowiek a tożsamość w procesie integracji Europy*, red. Bronisław Sitek i in., 445–451. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2004.
- Wołodkiewicz, Witold. „Międzynarodowe prawo prywatne w pracach nad Kodeksem Napoleona”. W: *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej. Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. rocznicy urodzin Profesora Eugeniusza Piontka*, red. Adam Łazowski i Rudolf Ostrihansky, 679–90. Kraków: Zakamycze, 2005.
- Wołodkiewicz, Witold. „La nozione «diritto romano» nelle polemiche del Parlamento polacco dopo la trasformazione del sistema politico”. W: *Fides humanitas ius. Studi in onore di Luigi Labruna*, 8, red. Cosimo Cascione i Carla Masi Doria, 5959–73. Napoli: Editoriale scientifica, 2007.
- Wołodkiewicz, Witold. „Moje peregrynacje naukowe (1958–2003)”. W: *Zagraniczne peregrynacje i przyjaźnie naukowe polskich uczonych. 1*, red. Małgorzata Święch-Płonka, 51–145. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2008.
- Wołodkiewicz, Witold. „Osservazioni sui lavori del Codice civile francese: Corrente romanistica e illuministico-naturalistica”. W: *Ars Iuris. Festschrift für Okko Behrends zum 70. Geburtstag*, red. Martin Avenarius, Rudolf Meyer-Pritzl i Cosima Möller, 621–641. Goettingen: Wallstein Verlag: wydawca, 2009.
- Wołodkiewicz, Witold. „Libertas non privata sed publica res est”. W: *Civis, civitas, libertas. Index per Franco Salerno*, red. Luigi Labruna, 38–43. Napoli: Jovene, 2011.
- Wołodkiewicz, Witold. „Uwagi na temat prawoznawstwa w filozofii wieku Oświecenia”. W: *Filozofia Marii Szyszkowskiej. Księga dedykowana*, red. Anna Kryniecka, 324–28. Białystok: Kresowa Agencja Wydawnicza, 2012.

Artykuły w czasopismach

- Gallo, Filippo. „Per la ricostruzione e l'utilizzazione della dottrina di Gaio sulle obligationes ex variis causarum figuris”. *Bullettino dell'Istituto di Diritto Romano „Vittorio Scialoja”* (BIDR) 76 (1973): 171–224.
- Villers, Robert [rec.]. „W. Wołodkiewicz, *Ricerche sulla classificazione delle fonti delle obbligazioni nel diritto romano classico*, *Rivista italiana per le scienze giuridiche*. [RHD] 14 (1970): 77–241, RHD 50, nr 4, (1972): 618–20.
- Wiliński, Adam [rec.]. „W. Wołodkiewicz, *Obligationes ex variis causarum figuris. Studia nad źródłami zobowiązań w rzymskim prawie klasycznym*”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 21, z. 2 (1969): 243–50.
- Wołodkiewicz, Witold. „Materfamilias”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 16, z. 1 (1964): 104–42.
- Wołodkiewicz, Witold. „Deiectum vel effusum e positum aut suspensum nel diritto romano”. *Rivista italiana per le scienze giuridiche* 12 (1968): 365–91.
- Wołodkiewicz, Witold. „Deiectum vel effusum oraz positum aut suspensum w prawie rzymskim”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 20, z. 2 (1968): 23–46.
- Wołodkiewicz, Witold. „Ricerche sulla classificazione delle fonti delle obbligazioni nel diritto romano classico”. *Rivista italiana per le scienze giuridiche* 14 (1970): 77–241.
- Wołodkiewicz, Witold. „Edoardo Volterra 1904–1984 [In memoriam]”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 32, z. 2 (1986): 209–13.
- Wołodkiewicz, Witold. „L'insegnamento del diritto romano in Polonia”. *Index* 6 (1976, ed. 1983): 383–94.
- Wołodkiewicz, Witold. „Tradizione romanistica e realtà contemporanea in tema di responsabilità civile”. *Studia Iuridica* 12 (1985): 281–85.
- Wołodkiewicz, Witold. „The Continuity of Roman Law in the Civil Law Socialist Countries”. *Yearbook on Socialist Legal System* 2 (1987): 23–37.
- Wołodkiewicz, Witold. „‘Continuità’ del diritto romano nel diritto civile dei Paesi socialisti”. *Index* 16 (1988): 53–67.
- Wołodkiewicz, Witold. „Dialog Solona i Justyniana u Fénelona a dyskusja o prawie rzymskim w Polsce XVIII wieku”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 40, z. 2 (1988): 249–60.
- Wołodkiewicz, Witold. „Un dialogo di Fénelon e le critiche settecentesche al diritto romano”. *BIDR* 30 (1988) 237–251.
- Wołodkiewicz, Witold. „Romaniści włoscy – doktorzy *honoris causa* uniwersytetów polskich”. *Przegląd Historyczny* 86, z. 2 (1995): 409–22.
- Wołodkiewicz, Witold. „Affaire Hulot. Traduction du *Corps de droit civil* en français au XVIIIe siècle”. *Revue historique de droit français et étranger* (RHD) 73, nr 3 (1995): 333–47.
- Wołodkiewicz, Witold. „La sistemática istituzionale gaiana. Modello per i giustinianeí e per l'posizione del diritto moderno”, *Panorami* 9, nr 2 (1997): 35–7.
- Wołodkiewicz, Witold. „Il diritto romano e la cultura giuridica d'oggi”. *Ius Antiqui* 1, nr 3 (1998): 159–169.
- Wołodkiewicz, Witold. „Il favor debitoris nel diritto e nella giurisprudenza della Polonia”. *DIRITTO @ STORIA* 2 (2003): 1–9.
- Wołodkiewicz, Witold. „In Polonia si studia l'Europa del diritto. Cosa cambia negli studi universitari con l'allargamento della UE”. *Bollettino d'Ateneo* 10, nr 4 (2005): 26–29.
- Wołodkiewicz, Witold. „Reżimy autorytarne a prawo rzymskie”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 45, z. 1–2 (1993): 437–444.
- Wołodkiewicz, Witold. „Ius et lex” w rzymskiej tradycji prawnej”. *IUS ET LEX* I, z. 1 (2002): 51–61.

- Wołodkiewicz, Witold. „‘Code civil des Français’. Uwagi na marginesie dwóchsetlecia Kodeksu Napoleona”. *FORUM IURIDICUM* 3 (2004): 113–28.
- Wołodkiewicz, Witold. „‘U źródeł prawa Europy’ – Prace legislacyjne nad Kodeksem Napoleona”. *Palestra* 1–2 (2005): 128–33.
- Wołodkiewicz, Witold. „‘Livre préliminaire’ – ‘titre primaire’ dans le projet et dans le texte définitif du Code Napoleon”. *Revue internationale des droits de l’Antiquité* (RIDA) 3 (2005): 441–55.
- Wołodkiewicz, Witold. „Ius civile europeum – uwagi na marginesie książki Mario Caravale, ‘Alle origini del diritto Europeo’”. *Europejski Przegląd Prawa* 6 (2005): 111–19.
- Wołodkiewicz, Witold. „Livre préliminaire – Titre préliminaire, w projekcie i w ostatecznym tekście Kodeksu Napoleona”. *Europejski Przegląd Prawa* 5 (2005): 15–32.
- Wołodkiewicz, Witold. „‘U źródeł prawa Europy’ – Prawoznawstwo w oświeceniowej wizji świata”. *Palestra* 3–4 (2007): 143–50.
- Wołodkiewicz, Witold. „U źródeł prawa Europy – Rozważania Cycerona o państwie i prawie”. *Palestra* 7–8 (2007): 158–63.
- Wołodkiewicz, Witold. „200 lat Kodeksu Napoleona w Polsce – od nienawiści do miłości”. *Palestra* 1–2 (2008): 141–46.
- Wołodkiewicz, Witold. „Mon Code est perdu! Na marginesie książki Katarzyny Sójki-Zielińskiej o Kodeksie Napoleona”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 60, nr 1 (2008): 255–263.
- Wołodkiewicz, Witold. „Prawo rzymskie lekiem na ukąszenie komunizmem. Przypadek Adama Ważyka”. *Palestra* 9–10 (2008): 162–70.
- Wołodkiewicz, Witold. „«La conception du mariage à Rome», Edoardo Volterra, *Revue Internationale de Droit de l’Antiquité*, troisième série, T. 2 [recenzja]”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 9, nr 2 (1957): 333–41.
- Volterra, Edoardo. „*La conception du mariage à Rome*”. *Revue internationale des droits de l’Antiquité* (RIDA) 2 (1955): 365–79.

Akta kongresowe

- Wołodkiewicz, Witold. „Sulla cosiddetta responsabilità dei ‘quasi delitti’ nel diritto romano ed il suo influsso del Diritto moderno in Europa”. W: *La formazione storica del diritto moderno in Europa. Atti del Terzo Congresso Internazionale della Società Italiana di Storia del Diritto*. red. Bruno Paradisi, 1277–1293. Firenze: Olschki, 1977.
- Wołodkiewicz, Witold. „Alcune osservazioni sulla situazione giuridica dei figli minori nel diritto romano e i suoi riflessi nelle legislazioni civili moderni”. W: *La legislazione sui minori. Atti del Colloquio italo-polacco*, Roma, 22–23 novembre 1979, 97–109. Roma: Accademia Nazionale dei Lincei, 1983.
- Wołodkiewicz, Witold. „Trasferimento della proprietà e compravendita nel diritto polacco”. W: *Vendita e trasferimento della proprietà nella prospettiva storico-comparatistica. Atti del Congresso Internazionale Pisa-Viareggio-Lucca 17–21 aprile 1990*, red. Letizia Vacca, 331–340. Milano: A. Giuffrè, 1991.
- Wołodkiewicz, Witold. „Favor debitoris’ e ‘favor creditoris’ nel diritto civile polacco”. W: *Il debito internazionale. Atti del II Convegno 25–27 maggio 1995*, red. Domingo Gutiérrez Andrés i Sandro Schipani, 223–231. Roma: Lateran University Press, 1998.
- Wołodkiewicz, Witold. „Le droit romain, discipline au-delà des frontières”. W: *La Frontière des origines à nos jours. Actes des journées de la Société internationale d’Histoire du droit, Tenues à Bayonne, les 15, 16, 17 mai 1997*, red. Maïté Lafourcade, 107–115. Bordeaux: Presses Universitaires de Bordeaux, 1998.

- Wołodkiewicz, Witold. „I cambiamenti del codice civile polacco do 1989 possono essere trattati come segno del ritorno alla tradizione romanistica”. W: *The Roman Law Tradition in Societies in Transition. Proceeding of the International Conference held in Prague 14–16 May, 2002*, red. Petr Bělovský i Martin Skřejpek, 129–142. Praha: Právnická Fakulta Univerzity Karlovy w Praze, 2003.
- Wołodkiewicz, Witold. „Cicerone sui Campi Elisi (secondo i dialoghi dei morti di Fénelon)”. W: *Cicerone e la politica. Atti del Convegno di Diritto Romano Arpino 29 I 2004*, red. Francesco Salerno, 15–24. Napoli: Satura, 2004.
- Wołodkiewicz, Witold. „Il diritto romano nei paesi del «socialismo reale» ed il cambiamento delle opinioni dopo il crollo del sistema totalitario”. W: *Diritto romano e regimi totalitari nel '900 europeo'. Atti del seminario internazionale (Trento 20–21 ottobre 2006)*, red. Massimo Miglietta i Gianni Santucci. Trento: Università degli Studi di Trento, 2009.
- Wołodkiewicz, Witold. „L'edictum de pretiis di Diocleziano. Il mito dell'onnipotenza del legislatore. Alcuni problemi giuridici”. W: *Diritto ed economia in età tardoantica. Atti del convegno internazionale*. Napoli 30 novembre 2006, Campobasso 1 dicembre 2006, red. Antonio Polichetti i Fabiana Tuccillo, 189–200. Gutenberg Edizioni, 2009.

Podręczniki

- Wołodkiewicz, Witold i Zabłocka, Maria. *Prawo rzymskie. Instytucje*, wyd. 6. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2014.

Słowniki

- Kamiński, Janusz i Rozwadowski, Władysław i Wołodkiewicz, Witold. *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, red. Witold Wołodkiewicz). Warszawa: Wiedza Powszechna, 1986.
- Wołodkiewicz, Witold. *Mater. Enciclopedia Virgiliana*, III. Roma 1987, 405–406.

Prace zbiorowe

- Au-delà des frontières: Mélanges de droit romain offerts à Witold Wołodkiewicz*, t. I i II, red. Maria Zabłocka i Jerzy Krzynówek i Jakub Urbanik i Zuzanna Służewska. Warszawa: Liber, 2000.
- Le droit romain et le monde contemporain. Mélanges à la mémoire de Henryk Kupiszewki (księga ku czci Profesora Henryka Kupiszewskiego)*, red. Witold Wołodkiewicz i Maria Zabłocka. Varsovie: Université de Varsovie, Faculté de Droit et d'Administration, 1996.
- Wołodkiewicz, Witold. „The Romanist Tradition of Civil Liability in Contemporary Poland”. W *Anglo-Polish Legal Essays*, red. William E. Butler, 75–92. New York: Transnational Publishers, Inc., 1982.
- Wołodkiewicz, Witold. „Rimskoe prawo i idei kodifikacji w XVIII i naćale XIX veka (na primere pabot nad francuzkim Code civil)”. *Eżegodnik graždanskogo prava – Civilistićeskije Issledovanija*, T. 2, red. Borys L. Chaskelberg i Danił O. Tuzow, 112–26. Moskwa: Statut, 2005.